

Türkmen ölçeg birlikleri

Category: Kitapcy, Sözler, Türkmen dili

написано kitapcy | 23 января, 2025

Türkmen ölçeg birlikleri TÜRKEN ÖLÇEG BIRLIKLERİ

Uzynlyk ölçeg birlikleri:

1. Yatymlyk ýol – takmynan 25-30 kilometrlik, ýüklü düýäniň bir gündizde geçirýän ýoluna deň bolan uzynlyk ölçegi;
2. Parsah – 6,5-7,5 ýa-da 7-8 kilometre deň bolan uzynlyk ölçegi;
3. Agaç – 5-6 kilometre deň bolan uzynlyk ölçegi;
4. Ýygaç – 7-8 kilometre ýa-da bir parsaha deň bolan gadymy uzynlyk ölçegi;
5. Menzil – 5-6 kilometre deň bolan uzynlyk ölçegi;
6. Çakyrym (çakrym) – 1,07 kilometre deň bolan uzynlyk ölçegi, “çaǵyrym, çaǵyrmak” diýen sözden gelip çykyp, tekiz meýdanda sesýeter aralygy aňladypdyr;
7. Durum – bir adamyň boýuna deň bolan gadymy uzynlyk ölçegi;
8. Arçyn – arçyn, arşun (tirsek, gol), 0,71 metre deň bolan uzynlyk ölçegi;
9. Gulaç – iki goluňy giň gereniňdäki aralyga deň bolan uzynlyk ölçegi;
10. Gary – ýarym gulaja deň bolan uzynlyk ölçegi;
11. Tutam – bir eliň gysymyna, ýagny takmynan 13-14 santimetre deň bolan uzynlyk ölçegi;
12. Ädim – erkek kişiniň bir ädiminiň aralygyny, ýagny takmynan 90 santimetr aralyga deň bolan uzynlyk ölçegi;
13. Daban – erkek kişiniň dabanyňyň uzynlygyna deň bolan uzynlyk ölçegi;
14. Tirsekboýy – barmaklaryň ujundan tirsege čenli aralygy aňladýan uzynlyk ölçegi;
15. Gez – tirsekden barmaklaryň ujuna čenli aralygy aňladýan uzynlyk ölçegi;
16. Garyş – Başam barmak bilen külbikäniň arasy gerlendäki aralyk we şoňa deň bolan ölçeg birligi;

17. Çyg – geziň üçden iki böleginde deň bolan gadym uzynlyk ölçegi;
18. Sere – Başam barmak bilen süýem barmagyň gerlendäki aralyk we şoňa deň bolan uzynlyk ölçegi;
19. Agsak sere – süýem barmak bilen külbikäniň gerlendäki aralyk we şoňa deň bolan uzynlyk ölçegi.

Agram ölçeg birlikleri:

1. Düýe ýüki – 120-180 kilogramlyk, bir düýä ortaça yüklenilýän ýüke deň bolan agram ölçegi;
2. Harwar – Bu ölçeg birligi, “har –eşek” we “wor -ýük”, “eşek ýüki” diýen pars sözlerinden emele gelen adalga (termin) bolup, 300 kilogramlyk agramy aňladýar;
3. Put – 16 kilogramlyk agyrlyk ölçegi;
4. Batman – 20 kilograma golaý (käbir ýagdaýlarda 16 kilogram diýilýär) agyrlyk ölçegi;
5. Däsir – batmanyň dörtden bir bölegine, ýagny 5 kilograma deň bolan agyrlyk ölçegi;
6. Hepbe – 500 grama deň bolan agyrlyk ölçegi;
7. Hokga – 1228,5 grama ýa-da üç gadaga deň bolan agyrlyk ölçegi;
8. Kirbeňke – “гривенник” diýen rus sözünden türkmen diline geçen, 409,5 grama deň bolan agyrlyk ölçegi;
9. Gadak – 409,5 grama deň bolan agyrlyk ölçegi;
10. Geýrek – Bir zadyň sekizden bir bölegine deň bolan agyrlyk ölçegi;
11. Syry – 16,2 gramdan 409,5 grama, ýagny bir gadaga çenli agyrlyk ölçegi;
12. Çetber – Kirbeňkäniň dörtden bir bölegi, 100 grama deň bolan agyrlyk ölçegi;
13. Çärýek – 25 grama deň bolan agyrlyk ölçegi;
14. Seýrek – çärýegin dörtden bir bölegini, käbir ýagdaýlarda bir zadyň on altydan bir bölegini aňladýan agyrlyk ölçegi;
15. Dirhem – 4-5 grama deň bolan agyrlyk ölçegi;
16. Mysgal – 4,26 grama deň bolan agyrlyk ölçegi;
17. Jöw – mysgalyň togsan altydan bir (1/96) bölegi;

18. Zerre – Bir zadyň iň ýeňil, iň kiçi bölejigi;
19. Jinnek (dynnym, kindiwan) – Bir zadyň iň ujypsyz bölejigi.

Göwrüm ölçeg birlikleri:

1. Çaňńal – bir eliň gysymynyň göwrümine deň bolan göwrüm ölçegi;
2. Gysym, penje – bir eliň gysymynyň göwrümine deň bolan göwrüm ölçegi;
3. Çuwal – takmynan 50-70 kilogram agramly un, galla wwe ş.m. önümler sygýan haltanyň göwrümine deň bolan göwrüm ölçegi;
4. Halta – 40-50 kilogram agramly un, galla wwe ş.m. önümler sygýan haltanyň göwrümine deň bolan göwrüm ölçegi;
5. Gujak – iki eliňi aýlap alanyňda kükrek bilen eliň aralygynda emele gelýän göwrüme deň bolan göwrüm ölçegi;
6. Peýmana – şerap içilýän käsäniň (pyýalanyň) göwrümindäki göwrüm ölçeg birligi.

Meýdan ölçeg birlikleri:

1. Tümen – 40.000 tanaplyk meýdana deň bolan meýdan ölçeg birligi;
2. Jerib – gektar, 10.000 m² deň bolan meýdan ölçeg birligi;
3. Amaç – 4200,883 m² deň bolan meýdan ölçeg birligi;
4. Tanap – gektaryň bäsden bir bölegi, 60 geze ýa-da 2000 m² deň bolan meýdan ölçeg birligi.

Wagt ölçeg birlikleri:

1. Gara daňdan (ala daňdan, ümüş-tamyş) – ýaňy daň atyp başlanda, alagaraňkylyk wagt;
2. Säher (saba, daňdan) – Günüň ýaňy dogup, ertir şapagy görnüp, dünýäniň ýagtylan wagty;
3. Ir ertir – Günüň mazaly dogup, dünýäniň gowy ýagtylan we adamlaryň aglaba köpüsiniň oýanýan wagty;
4. Guşluk (çäş) – Günüň ep-esli ýokaryk göterilip, ir ertir bilen günortanyň günüden-göni ortarasynthaky wagt, takmynan sagat 09:00 – 10:00 töwerekleri;
5. Günortan – Günüň orta bolýan wagty, takmynan sagat 12:00 –

- 13:00 töwerekleri;
6. Öýle – Günüň günortadan agan wagty, takmynan sagat 14:00 – 14:30 töwerekleri;
  7. Peýsin – Öýleden ikindä (gijara) çenli aralyk, takmynan sagat 15:00 – 18:00 töwerekleri;
  8. Gijara (ikindi, ağsamara, iňrik) – Günüň ýaşyp barýan wagty;
  9. Ağsam (gije) – Günüň ýaşan wagty;
  10. Ýassy – Gün ýaşandan soň ep-esli wagt geçmişden soňky wagt we gündelik parz bolan baş wagt namazyň soňkusynyň okalýan wagty, takmynan sagat 22:00 töwerekleri;
  11. Giç ağsam – Ağsam sagat 22:00-dan ýarygijä çenli wagt;
  12. Ýarygije – Takmynan sagat 24:00 töwerekleri;
  13. Il ýatyp, it uklanda – Takmynan sagat 03:00 – 04:00 töwerekleri.

Beýleki ölçeg birlikleri:

1. Onbirçille – tara daragynyň sykdygyny, inini we dokalan matanyň inini aňladýan ölçeg birligi;
  2. Yediçille – tara dokalanda matanyň inini aňladýan ölçeg birligi;
  3. Wezn – bir goşgy setirindäki bogunlaryň ölçeg birligi;
  4. Aruz (arassa) – bir goşgy setirindäki bogunlaryň ölçegi (on bir bogunlyk setir);
  5. Ülňi – Geýim, aýakgap biçiminde ulanylýan ölçeg nusgasy.
- Türkmen dili